

Doprinos civilnog društva godišnjim izvještajima koje priprema ODIHR o zločinima iz mržnje Informacija

Uvod

Zemlje članice OSCE-a prepoznale su značaj rada sa organizacijama i grupama civilnog društva (OCD) u djelotvornom reagiranju na zločin iz mržnje.¹ Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) OSCE-a koristi informacije dobijene od OCD-a u materijalima koji se objavljuju na **web stranici za izvještavanje o zločinu iz mržnje: <http://hatecrime.osce.org>**.² Ovom stranicom se nastoji unaprijediti pristup informacijama o zločinu iz mržnje. Materijal koji je korisnicima dostupan sadrži upute i reference na druge relevantne dijelove stranice i može se pretraživati po godini, državi i motivacijama zasnovanih na predrasudama. Stranica predstavlja i platformu za informacije, novosti i analize koje se odnose na rad ODIHR-a u oblasti borbe protiv zločina iz mržnje. Informacije o incidentima iz mržnje na internet stranici koje pristignu od OCD-a pružaju važan kontekst zvaničnim podnescima zemalja članica i podcrtavaju štetni učinak zločina iz mržnje po zajednice na koje su usmjereni. ODIHR također podcrtava inovativne aktivnosti koje poduzimaju OCD-i u monitoringu zločina iz mržnje i pružanju podrške žrtvama.

Svrha ovog dokumenta je da objasni kakve su informacije potrebne ODIHR-u od OCD-a da bi njihovi podnesci bili objavljeni na internetstranici te da informira o tome gdje je moguće pronaći dodatne informacije o radu ODIHR-a u oblasti zločina iz mržnje.

Šta je zločin iz mržnje?

Zemlje članice OSCE-a zločinom iz mržnje smatraju krivično djelo koje je motivirano predrasudama.³ Da bi se svrstalo u ovu definiciju, krivično djelo mora ispuniti dva kriterija. Prvi je da je djelo propisano kao krivično djelo u krivičnom zakonu. Drugi je da je motivacija za činjenje tog djela bila predrasuda.

Šira definicija djela motiviranog predrasudama podrazumijeva djela zasnovana na predubjeđenju, stereotipnim pretpostavkama, netoleranciji ili mržnji prema određenoj grupi koja ima zajedničku karakteristiku, poput rase, etniciteta, jezika, vjere, nacionalnosti, seksualne orijentacije, roda, rodnog identiteta, invaliditeta ili bilo koje druge temeljne karakteristike.

Zločini iz mržnje uključuju prijetnje, oštećenje tuđe imovine, napad, ubistvo i druga krivična djela. Ne utiču samo na pojedince i pojedinke iz specifične grupe. Meta zločina iz mržnje mogu biti i osobe ili imovina koja se povezuje sa grupom koja dijeli zaštićenu karakteristiku, poput branitelja i braniteljica ljudskih prava, centara u zajednici gdje se grupe okupljaju i vjerskih objekata.

1 Ministarsko vijeće OSCE-a, Odluka br. 9/09, *Borba protiv zločina iz mržnje* (Combating Hate Crime), Atena, 1-2. decembar 2009, <http://www.osce.org/cio/40695>.

2 Internet stranicom se zamjenjuje izvještaj pod nazivom *Zločini iz mržnje u regiji OSCE-a: Incidenti i reakcije*, i javno se objavljuju informacije o zločinima iz mržnje koje ODIHR prikuplja, kako je naloženo Odlukom Ministarskog vijeća OSCE-a br. 13/06, *Borba protiv netolerancije i diskriminacije i promoviranje međusobnog uvažavanja i razumijevanje* (Combating Intolerance and Discrimination and Promoting Mutual Respect and Understanding), Brisel, 5. decembar 2006.; <http://www.osce.org/mc/23114>.

3 *Op. cit.*, fusnota 1.

Kako mogu znati da je incident motiviran predrasudom?

Da biste procijenili da li je incident motiviran predrasudom, možete koristiti sljedeće *pokazatelje predrasuda*:

- *Vrijeme i mjesto počinjenja djela*
Da li se incident dogodio tokom ili u blizini nekog značajnog događaja kao što je vjerski festival, komemoracija, parada ponosa? Da li je žrtva bila na mjestu ili u blizini mjesta koje se uobičajeno povezuje sa određenom grupom (npr. centar u zajednici u kojem se grupa okuplja, džamija, crkva ili drugi vjerski objekat).
- *Percepcija žrtve/svjedoka*
Da li žrtve ili svjedoci smatraju da je incident motiviran predrasudama?
- *Komentari, pismene izjave, geste i grafiti*
Da li je osumnjičeni komentirao, davao pismene izjave ili pravio geste koje se odnose na neku karakteristiku žrtve? Da li su na mjestu gdje se incident desio ostali crteži, oznake, simboli ili grafiti? Ako je meta bila imovina, da li ima religijski ili kulturološki značaj, na primjer historijski spomenik ili groblje?
- *Rasne, etničke, rodne i kulturološke razlike*
Da li se počinitelj i žrtva razlikuju po rasnom ili etničkom/nacionalnom porijeklu ili seksualnoj orijentaciji? Da li je iz prošlosti poznat animozitet između grupe kojoj pripada žrtva i one kojoj pripada počinitelj? Da li žrtva pripada grupi koja je u značajnoj brojčanoj manjini u odnosu na drugu grupu u području gdje se desio incident? Da li je žrtva u vrijeme incidenta učestvovala u aktivnostima kojima se njena grupa promovira?
- *Organizirane grupe*
Da li su na mjestu incidenta ostali predmeti ili stvari koje sugeriraju da je krivično djelo počinila paravojna ili ekstremistička nacionalistička organizacija? Da li postoje dokazi da je takva grupa aktivna u susjedstvu (npr. poster, grafiti ili leci)? Važno je naglasiti da u mnogim slučajevima zločine iz mržnje čine osobe koje nisu povezane ni sa jednom organiziranom grupom i nisu ranije imale zabilježeno kriminalno ponašanje.
- *Ranija krivična djela/incidenti zasnovani na predrasudama*
Da li su se ranije dešavali slični incidenti u tom području? Ko su bile žrtve? Da li je žrtva dobijala uznemirujuća pisma ili telefonske pozive ili je doživjela verbalni napad zbog svoje pripadnosti ili svog članstva u određenoj grupi?
- U slučaju napada na imovinu, kao pokazatelj se može koristiti značaj određene strukture ili lokacije za zajednice koje se suočavaju sa diskriminacijom. Imovina može imati religijski ili drugi simbolički značaj za određenu zajednicu ili predstavljati centar u kojem se određena zajednica okuplja, poput škole, društvenog centra ili prodavnice.

Da li se radi o incidentu iz mržnje ukoliko postoje i drugi motivi?

Da. Ponekad se ti incidenti nazivaju incidenti sa 'miješanim motivima'. U mnogim slučajevima su osobama koje su bile meta zbog predrasuda ili netrpeljivosti tokom napada ukradeni i vrijedni predmeti kao što su novac i mobilni telefon. Ukoliko su prisutni pokazatelji predrasuda, ovi se incidenti mogu bilježiti kao incidenti iz mržnje i prijaviti ODIHR-u.

Koje su informacije potrebne ODIHR-u da bi se određeni incident uključio?

Slijedi lista osnovnih elemenata koje ODIHR razmatra pri analizi informacija koje se dostavljaju za godišnji izvještaj.

– *Datum, vrijeme i mjesto incidenta*

– *Izvor informacije*

Najbolji izvori su razgovori sa žrtvama i svjedocima. Mediji također mogu biti koristan izvor informacija o incidentima iz mržnje; međutim, važno je procijeniti pouzdanost izvora i temeljito provjeriti informacije do one mjere do koje je to moguće.

– *Vrsta krivičnog djela*

Koja vrsta krivičnog djela je počinjena? Iako je moguće uključiti i opisati i druge vrste krivičnih djela, ODIHR primarno izvještava o sljedećim:

- **Nasilni napadi na ljude: ubistvo,**
- **Fizičko nasilje, seksualni napad, otmica, pljačka, bombaški napad/ podmetnuti požar koji je jasno usmjeren na ljude;**
- **Prijetnje/uznemiravanje: prijetnje, prijeteće ponašanje, uznemiravanje, uznemirujuće ponašanje;**
- **Napadi na imovinu: napad podmetanjem požara, oštećenje imovine, provala, krađa, vandalizam, hakovanje.**

– *Motivacija u predrasudi*

ODIHR izvještava o sljedećim vrstama zločina iz mržnje:

- **Rasistički i ksenofobični zločini iz mržnje**
- **Antiromski zločini iz mržnje**
- **Antisemitski zločini iz mržnje**
- **Antimuslimanski zločini iz mržnje**
- **Antikršćanski zločini iz mržnje**
- **Drugi zločini iz mržnje na osnovu vjeroispovijesti ili vjerovanja**
- **Rodno zasnovani zločini iz mržnje**
- **Anti-LGBTI zločini iz mržnje**
- **Zločini iz mržnje prema osobama sa invaliditetom**

Kada se prikupljaju informacije važno je prijaviti sve moguće karakteristike koje su stvorile osnov za kriminalno ponašanje motivirano predrasudom i imati na umu mogućnost *višestrukih predrasuda*.

– *Počinitelj(i)*

Informacije o osumnjičenim osobama (starosna dob, etnicitet i odnos sa žrtvom) mogu biti važni pokazatelji u utvrđivanju da li incident predstavlja zločin iz mržnje.

– *Kratak opis incidenta sa pokazateljima predrasuda*

Molimo vas da objasnite zašto smatrate da je određeni incident motiviran predrasudom. Možete koristiti pokazatelje predrasuda pri identificiranju zločina iz mržnje. Ukratko opišite incident koristeći pokazatelje predrasuda.

– *Da li incident prijavljen policiji.*

- *Reagiranje lokalnih vlasti*
Ovdje se mogu ubrojati izjave zvaničnika, saopćenja za štampu i/ili sastanci sa predstavnicima ciljane zajednice.
- *Uticaj na žrtvu/žrtve i na zajednicu*
Stav žrtve o reakciji i djelovanju vlasti i nevladinih tijela. Svaka reakcija lokalne zajednice (npr. slanje saopćenja za štampu), percepcija ciljane zajednice (npr. strah za sigurnost) i uticaj na sigurnosnu situaciju (ukoliko postoji).
- *Spol/rod žrtve/ žrtava.*

Kako ODIHR odlučuje koje će informacije od OCD-a uključiti?

ODIHR analizira izvještaje koje su dostavili OCD-i i relevantne informacije objavljuje kao "incidente". To se radi iz razloga što OCD-i pokrivaju široki spektar djela i ODIHR nije u poziciji da provjerava da li svi incidenti koje prijave OCD-i dosežu neophodni prag da bi bili zabilježeni kao krivična djela. Zbog toga incidenti koje prijave OCD-i nisu nužno usporedivi sa zvanično zabilježenim krivičnim djelima. Postoje i drugi razlozi zbog kojih se razlikuju brojke dobivene od OCD-a i iz zvaničnih izvora. Na primjer, neki incidenti se prijavljuju samo OCD-ima, a ne organima vlasti, ili činjenica da ova dva sektora koriste različite definicije monitoringa.

Da bi se mogle uključiti u godišnji izvještaj, informacije od OCD-a moraju se odnositi na krivična djela koji su motivirana predrasudama i koja su se desila u relevantnom vremenskom periodu.

Da li ODIHR prikuplja informacije o drugim oblicima i izražavanjima netolerancije, poput govora mržnje i diskriminacije?

Određeni slučajevi govora mržnje i diskriminacije mogu se prema domaćem zakonu tretirati kao krivična djela. Promoviranje rasističkog pokreta, poticanje na mržnju, rasistički govor političara ili ograničavanje pristupa uslugama na temelju vjere primjeri su djela koja su u nekim jurisdikcijama kriminalizirana. **ODIHR ne objavljuje informacije o takvim incidentima diskriminacije ili govora mržnje jer ne postoji koncenzus u OSCE regiji o tome da li je takva djela potrebno kriminalizirati.**

Na koji način OCD-i mogu ODIHR-u dostaviti informacije o incidentima iz mržnje?

Informacije o zločinima i incidentima iz mržnje koji su se desili **tokom 2024. godine**, kao i informacije o aktivnostima grupa civilnog društva koje se bore protiv zločina iz mržnje, mogu se dostaviti na adresu: hatecrimereport@odihhr.pl, najkasnije do **30. aprila 2025. godine**, sa sljedećim tekstom u naslovu:

"HCR 2024 [IME ORGANIZACIJE/GRUPE CIVILNOG DRUŠTVA]"

Molimo vas da imate na umu da se ODIHR-u također mogu poslati relevantni izvještaji koje objavljuju OCD-i. Pošaljite nam link za izvještaj, uz kratak opis metodologije prikupljanja podataka.

Kako će se podaci koristiti?

Podaci o incidentima koji ispunjavaju kriterije ODIHR-a, kao i podaci koje dostavljaju zemlje članice OSCE-a i međuvladine organizacije, bit će objavljeni na **web stranici OSCE/ODIHR za izvještavanje o zločinu iz mržnje**: <http://hatecrime.osce.org>. Prije objavljivanja, svi akteri koji su doprinijeli izvještavanju primiće email sa pozivom da pregledaju incidente pred objavljivanje. Ove konsultacije će se obaviti tokom septembra i oktobra 2025. Podaci za prošlu godinu se objavljuju u tekućoj godini na Međunarodni dan tolerancije (16. novembar 2025.).

Ako vas zanimaju dodatni dokumenti, molimo da posjetite OSCE-ov Informativni sistem za toleranciju i nediskriminaciju *TANDIS (Tolerance and Non-Discrimination System)* <http://tandis.odihr.pl>.